

Älgån - Mörtebäcken – Åtjärnsbäcken – Örsjöbäcken

Länsstyrelsen Värmland /010-224 70 00 / varmland@lansstyrelsen.se / Älgån, Mörtebäcken, Åtjärnsbäcken och Örsjöbäcken/ Arvika kommun/HARO 108/

Flottledsrensad del av Mörtebäcken

PROJEKTOMRÅDE

Älgån med dess tillflöden Mörtebäcken, Åtjärnsbäcken och Örsjöarna, via Örsjöbäcken, utgör ett av länets viktigaste områden för flodpärlmussla. Vattensystemet är Värmlands i särklass flodpärlmusseltätaste samt hyser en livskraftig stam av sjövandrande öring, vilket medfört att Älgån och Mörtebäcken dels utgör ett Natura 2000-område samt att området planeras bli ett naturreservat. Älgån avvattnar ur Älgsjön och mynnar i Glafs fjorden, medan Mörtebäcken rinner ur Långtjärnet och mynnar i Älgsjön. Örsjöbäcken och Åtjärnsbäcken avvattnar rödingsjöarna Norra- och Södra Örsjön för att mynna i Långtjärn. Gemensamt för alla vattendragen och sjöarna är bl.a. att dess avrinningsområden domineras av brukad skogsmark. Örsjöbäcken, Åtjärnsbäcken och Mörtebäcken rinner huvudsakligen genom morändominerade marker, medan Älgån rinner genom silt/mjåla. Detta gör att vegetationen utmed Älgån är frodig och till stor del omges av en bård av lövträd.

Älgån, Mörtebäcken och Örsjöbäcken utgör förnyingsområde för storvuxen sjövandrande öring från Glafs fjorden, samt livsmiljö för de rödlistade arterna flodpärlmussla och flodkräfta. Bottenfaunan i Älgån har bedömts hysa mycket höga naturvärden. Större delen av Mörtebäcken och övre delen av Älgån är klassade som nyckelbiotoper. Älgåns vattensystem har även pekats ut inom miljömålsarbetet (Levande sjöar och vattendrag) som ett av Värmlands mest skyddsvärd. Det är även utpekats som ett nationellt särskilt värdefullt vattensystem av Naturvårdsverket och dåvarande Fiskeriverket.

I Älgån och Mörtebäcken har det tidigare genomförts manuella biotopvårdsåtgärder men i relativt ringa omfattning. År 2005 reparerades den befintliga fiskvägen (bassängtrappa av underströmningstyp) i nedre delen av ån. Det har även genomförts vissa åtgärder i syfte att förhindra erosion, grumling och igenslamning till följd av trampande boskap. År 2005 genomfördes ett byte av vägtrumma och en utrivning av en mindre och förfallen damm (innan åtgärd utgjorde båda dessa vandringshinder).

År 2017 beslutade Länsstyrelsen att förklara Älgån, Älgsjön och nedre delen av Mörtebäcken som

kräftpestsmittat område. Omfattande undersökningar med eDNA och provfisken har därefter genomförts för att försöka lokalisera källan till utbrottet, utan att lyckas. Flodkräftor förekommer dock fortfarande i Mörtebäcken och efter hävning av beslutet om kräftpestsmittat område 2019 genomfördes en mindre stödutplantering i både Älgjön och Älgån. Dessa kräftor tycks ha klarat sig och målet framledes är att återetablera flodkräfta i hela systemet.

ORSAK TILL ÅTGÄRDER

Både Älgån och Mörtebäcken bedöms ha måttlig ekologisk status och brister i konnektivitet, hydrologisk regim och morfologiskt tillstånd. Mörtebäcken, Älgån och Åtjärnsbäcken har tidigare använts som flottled, vilket medfört att botten är rensad från större strukturer och bitvis helt saknar variation. Vidare har delar av Älgån tidigare varit påverkade av dammar. Idag finns en reglerbar damm vid Älgjön utlopputgör ett definitivt vandringshinder. Dammen är projekterad och finansierad för att rivas ut under 2021 (samrådsprocess pågår och ansökan till MMD kommer lämnas in under våren 2020). Längre ned i Älgån finns ytterligare två partiella vandringshinder, vid Älgå gård och vid Älgå spiksmedja. Vidare finns det vid Älgå såg, i åns nedersta del, ett vandringshinder som är passerbart för öring eftersom där finns en fisktrappa av bassängtyp. Ån har genom åren delvis restaurerats i syfte att förbättra förutsättningarna för strömlevande fiskar. Mörtebäcken har även den delvis restaurerats i syfte att förbättra livsmiljön för älvens organismer. Dessa åtgärder har dock varit av äldre modell och av relativt ringa omfattning varför det nu behövs krafttag för att på ett genomgripande sätt återställa Älgåns och Mörtebäckens naturliga morfologi och hydrologi. Efter det att Länsstyrelsen under hösten 2019 installerat en videoräknare för fisk i fiskvägen vid Älgåns nedre del kan det konstateras att fiskvägen fungerar för stor öring, men att den behöver översyn och modifiering för att fungera optimalt vid olika flödesförhållanden.

Skogsbruk är den dominerande markanvändningen i avrinningsområde vilket ger ett flöde av partiklar från skogsmarken som leder till ansamling av slam på bottenarna. Vidare finns en relativt stor andel jordbruksmark i nära anslutning till Älgån. Risken för tillförsel av näringsämnen från jordbruket är stor, och det finns även viss risk att rester av bekämpningsmedel kan komma ner i vattendraget. I den del av ån som påverkas av jordbruk är tätheten av musslorna som störst. Igenlamning av Älgåns botten har orsakat en mycket kraftig igenväxning av inplanterade kransalger *Nitella sp.*, växten täcker bitvis hela botten av ån. Kransalgerna riskerar att växa över befintliga flodpärlmusslor och potentiella flodpärlmusselbottnar.

VAD VILL VI FÖRBÄTTRA?

Målet är att i största möjliga utsträckning återskapa Älgåns, Mörtebäckens, Åtjärnsbäckens samt Örsjöbäckens naturliga morfologiska och hydrologiska tillstånd och att det återigen ska vara möjligt för öring att vandra hela vägen mellan Glafs fjorden och Örsjöarna. Åtgärderna ska samtidigt skapa fler och bättre livsmiljöer för andra i systemet förekommande vattenlevande arter, såsom flodpärlmussla och flodkräfta.

PLANERADE ÅTGÄRDER OCH AKTIVITETER

Vi avser genomföra:

- Manuell och maskinell biotopvård i form av återförande av tidigare uppensat sten och blockmaterial till vattendragen, samt tillförsel av rikliga mängder död ved, framförallt på partier som har naturlig brist på stenmaterial
- Fri vandringsväg mellan Glafs fjorden och Södra Örsjön genom att åtgärda befintliga vandringshinder
- Översyn och justeringar av den befintliga fiskvägen i Älgåns nedre del
- Bekämpning av *Nitella. sp* spridning i Älgån
- Slutföra bildandet av ett naturreservat för området
- Genomföra en utredning av igenläggning av lämpliga diken samt genomföra åtgärder.
- Fortsatta stöd/återinsättningar av flodkräfta i Älgån och Älgjön

PLANERAD UPPFÖLJNING

Genomförda åtgärder kommer att följas upp genom ett särskilt utformat provtagningsprogram. Bland annat kommer el- och kräftprovfisken att utföras men även eDNA-undersökningar och vattenkemiska mätningar k.

I SAMVERKAN MED

Projektet sker i samverkan med Arvika kommun, Älgsjöns och Örsjöarnas FVOF samt Byälvens vattenråd.

LÄNKAR

Länk till Bevarandeplan för Natura 2000-området SE610159 Älgån-Mörtebäcken

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6a8f491016b944a8cbe2e20a/1578398859130/%C3%84lg%C3%A5n-M%C3%B6rteb%C3%A4cken_SE0610159_Bevarandeplan.pdf